C/2025/768

2025 2 11

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Demokratija Afrikoje. Dabartinė padėtis ir ateities perspektyvos. Koks EESRK vaidmuo?

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2025/768)

Pranešėjas: **Carlos Manuel TRINDADE**

Patarėjas	Paulo Pedroso
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2024 1 18
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2024 11 12
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 12 4
Plenarinė sesija Nr.	592
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	167 / 0 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) mano, kad demokratija – tai pagarba žmogaus teisėms, stiprios institucijos, valdžios padalijimas, teisinės valstybės ir teisminių institucijų nepriklausomumo užtikrinimas, laisvi ir sąžiningi rinkimai, atskaitomybė piliečiams, teisė į visapusišką dalyvavimą ir kova su diskriminacija.

1.2. EESRK pripažįsta Jungtinių Tautų nuomonę ir pritaria, kad valdžios vykdymas, grindžiamas pagarba tautos valiai, yra esminis bendros demokratijos sampratos elementas, įtvirtintas tautų vardu pasirašytos Jungtinių Tautų Chartijos preambulėje ir įgyvendinamas remiantis pagrindiniais principais, išdėstytais Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte, kuriame įtvirtinta tautų laisvo apsisprendimo teisė ir reikalaujama, kad valstybės gintų visų jų jurisdikcijai priklausančių asmenų pilietines ir politines teises, nediskriminuodamos dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautinės ar socialinės kilmės, turtinės padėties, gimimo ar kitokios padėties.

1.3. EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad visose savo veiklos srityse Europos Sąjunga turi skatinti laikytis:

— žmogaus teisių, įtvirtintų Jungtinių Tautų visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje (1948 m.);

— Europos Sąjungos vertybių, įtvirtintų Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (2000/C-364/01) ir ES sutarčių nuostatose;

— pagrindinių Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijų.

1.4. EESRK teigiamai vertina Afrikos Sąjungos (AS) paramą demokratinėms vertybėms, kaip nurodyta jos steigiamojo akto nuostatose, kuriomis ji išreiškia siekį skatinti demokratinius principus ir institucijas, visuomenės dalyvavimą ir gerą valdymą, taip pat stiprinti žmogaus ir tautų teises ir apsaugą, laikantis Afrikos žmogaus ir tautų teisių chartijos ir kitų atitinkamų žmogaus teisių dokumentų. Komitetas taip pat palankiai vertina AS įsipareigojimą skatinti demokratiją, kaip nurodyta Afrikos demokratijos, rinkimų ir valdymo chartijoje. Jis labai teigiamai vertina Afrikos Sąjungos darbotvarkėje iki 2063 m. skiriamą didelį dėmesį įsipareigojimams siekti gero valdymo, demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms, teisingumo ir teisinės valstybės.

1.5. EESRK palankiai vertina demokratinius pokyčius Afrikoje ir Afrikos piliečių įsipareigojimą toliau jų siekti ir tai, kad žmonių parama demokratijai šiame žemyne yra didesnė nei nei daugelyje kitų pasaulio regionų, nors per pastarąjį dešimtmetį ji šiek tiek susilpnėjo.

1.6. Vis dėlto EESRK pažymi, kad daugelyje Afrikos šalių reikia stiprinti parlamentų vaidmenį ir imtis veiksmų visuomenės pasitikėjimui demokratijos veikimu padidinti.

1.7. Atsižvelgdamas į glaudų taikos, saugumo, stabilumo, ekonomikos augimo, socialinės pažangos ir demokratijos ryšį, EESRK palankiai vertina svarbų AS vaidmenį palaikant šį ryšį visais demokratinio vystymosi proceso etapais ir primena, kad viršvalstybinės institucijos negali veiksmingai veikti be visapusiško valstybių narių ir politinių lyderių bendradarbiavimo ir dalyvavimo. Be to, Komitetas mano, jog tam, kad AS galėtų veiksmingiau vykdyti savo misiją, būtina stiprinti su Afrikos Sąjunga susijusius Afrikos valstybių įsipareigojimus ir su ja vykdomą bendradarbiavimą.

1.8. EESRK supranta, kad valdžios decentralizacija yra iššūkis, kuriam atremti būtina sutelkti išteklius ir stiprinti institucinius gebėjimus, ir ragina Europos institucijas stiprinti bendradarbiavimą siekiant plėtoti demokratiją ir didinti visuomenės pasitikėjimą ir dalyvavimą.

1.9. EESRK mano, kad Europos paramos demokratijos plėtrai Afrikoje veiksmai turi būti grindžiami lygiateisiškumo principu ir jais turėtų būti atsižvelgiama į šio žemyno sudėtingą ekonominį vystymąsi ir socialinę pažangą, ypatingos svarbos infrastruktūros lygį, įvairovę, geopolitinius ir strateginius interesus, kartu laikytis nustatytos Europos Sąjungos ir Afrikos santykių sistemos.

1.10. EESRK mano, kad Europos Sąjunga skyrė nepakankamą dėmesį geopolitiniam Afrikos vaidmeniui. Šia tendenciją sustiprino neapgalvotas kai kurių valstybių narių elgesys ir iš to išplaukiantys bendros užsienio politikos trūkumai, todėl šią padėtį itin svarbu keisti.

1.11. EESRK supranta, kad Afrikos demokratiniam vystymuisi kyla vidaus ir išorės grėsmės: išorėje daugėja jėgų, kurios yra nesuinteresuotos demokratijos stiprinimu, o viduje – ji išlieka pažeidžiama dėl korupcijos, kurią lemia tiek ją praktikuojančių, tiek jai pasiduodančių elgesys.

1.12. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad 2021 m. pradėta įgyvendinti strategija „Global Gateway“ yra labai svarbi ES santykiams su Afrika, ir pakartoja, kad, kaip jis teigė šiai strategijai skirtoje nuomonėje ([1]), ši iniciatyva sudarys sąlygas stiprinti ekonominius ir politinius ryšius su šalimis partnerėmis užtikrinant pagarbą demokratiniams ir socialiniams principams ir kartu leis veiksmingai konkuruoti pasauliniu lygmeniu infrastruktūros statybos ir priežiūros srityje. Komitetas taip pat pakartoja, kad šios strategijos investicijų programos turi būti grindžiamos poveikio vertinimais ir jose turi būti atsižvelgiama į geopolitinės ir strateginės svarbos aspektus, demokratinį dalyvavimą ir projektų ekonominį, socialinį bei aplinkosauginį tvarumą.

1.13. EESRK yra įsitikinęs, kad kartu su pripažintais Afrikos pilietinės visuomenės atstovais – platformomis, forumais ar savanoriais, taip pat su žemyno socialiniais partneriais – jis gali padėti propaguoti demokratines vertybes, ginti žmogaus teises ir remti demokratinę santvarką, vadovaujantis Samoa susitarimu.

([1]) OL C, C/2024/1574, 2024 3 5, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

1.14. Atsižvelgdamas į Samoa susitarimą, kuriame numatyti instituciniai mechanizmai, sukuriantys struktūruotą erdvę pilietinės visuomenės dalyvavimui pilietiniame ir socialiniame dialoge, EESRK, pasitelkdamas per daugelį metų įgytas žinias ir praktinę patirtį ir gerbdamas suinteresuotųjų subjektų savarankiškumą, turi reikiamas sąlygas bendradarbiauti su Afrikos pilietine visuomene, kad galėtų vykdyti savo misiją – skatinti ekonomikos augimą, socialinę pažangą ir demokratijos vystymąsi Afrikoje. Primena, kad EESRK AKR ir ES tęstinio darbo komitetas vykdė tikslinius veiksmus ir per pastaruosius dvidešimt metų, įgyvendindamas įvairias iniciatyvas ir vykdydamas įvairias misijas Afrikos valstybėse, Komitetas įgijo didelės patirties santykiuose su Afrika, ir kad šią patirtį reikėtų išsaugoti, papildyti ir panaudoti. Šie veiksmai leido Komitetui ir jo Afrikos partneriams sukaupti vertingos patirties, kuri gali padėti skatinti pilietinį, socialinį ir politinį dialogą ir remti Afrikos pilietinę visuomenę, įskaitant socialinių partnerių vaidmens stiprinimą.

1.15. EESRK primygtinai pakartoja savo rekomendaciją Komisijai numatyti finansines priemones, kuriomis būtų remiamos programos ir tyrimų projektai, įskaitant AKR valstybių, šiuo atveju Afrikos, pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių padėčiai vertinti ir prognozuoti, užtikrinant, kad būtų atsižvelgta į jų poreikius, susijusius su vadovavimo gebėjimų ir techninių pajėgumų stiprinimu bei numatytų institucinių mechanizmų taikymu.

1.16. Pagal savo kompetenciją EESRK toliau vykdys veiksmus, kuriais siekiama skatinti ir remti Afrikos pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius, padėdamas jiems steigti, organizuoti, veikti ir dalyvauti stiprinant savo institucinius gebėjimus, siekiant prisidėti prie Europos Sąjungos tikslo didinti demokratijos atsparumą Afrikoje.

1.17. Savo veikloje EESRK laikysis pagrindinio principo, pagal kurį pilietinių, politinių, socialinių, ekonominių ir kultūrinių teisių propagavimas yra neatsiejamas nuo ekonomikos augimo ir socialinės pažangos. Moterų teisės, lyčių lygybė ir seksualinė orientacija yra opūs klausimai kai kuriose Afrikos šalyse, tačiau jie yra neatsiejama demokratinės kultūros dalis, todėl Europos Sąjunga, įgyvendindama savo partnerystę su Afrika, turėtų skatinti pokyčius šiose srityse, atsižvelgdama į tai, kad gyventojai į savo kultūra lėtai ir laipsniškai priima naujo pobūdžio santykius.

1.18. EESRK palankiai vertina 2024 m. liepos 17 d. su Afrikos Sąjungos Ekonomikos, socialinių reikalų ir kultūros taryba (ECOSOCC) pasirašytą susitarimo memorandumą, kuris, jo nuomone, yra labai svarbus stiprinant pilietinės visuomenės indėlį į Europos ir Afrikos partnerystę.

2. **Bendrosios pastabos dėl bendrų demokratinių vertybių**

2.1. Priemonės, kuriomis siekiama kurti ir stiprinti demokratiją bendradarbiaujant, turi ne tik politinį aspektą: jos yra svarbios pilietiniam ir socialiniam dialogui ir atitinkamų pilietinės visuomenės organizacijų ir nepriklausomų judėjimų dalyvavimą užtikrinančių institucijų kūrimui, taip pat socialinių partnerių socialiniam dialogui.

2.2. Demokratinė aplinka ir ekonomikos augimas, tvarumas bei socialinė pažanga yra glaudžiai susiję, jie vienas kitą atspindi ir įtvirtina.

2.3. Tinkamos viešosios politikos įgyvendinimas ir visuomenės pasitikėjimas demokratinėmis institucijomis yra esminiai piliečių dalyvavimo elementai. Įgytą pasitikėjimą institucijomis sunku išsaugoti, o praradus, prireikia daug laiko jį susigrąžinti.

2.4. Todėl EESRK pakartoja, kad visuotinės žmogaus teisės, pavyzdžiui, pagrindinės darbo teisės, laisvė užsiimti verslu, teisė į sveiką aplinką ir teisinė valstybė, yra pagrindinės bendros vertybės. Kartu su darnaus vystymosi tikslais (DVT) jos yra vystymosi programų minimalusis standartas, dėl kurio susitarta tarptautiniu lygmeniu, ir sudaro pagrindą lygiavertei partnerystei, kuria siekiama to paties tikslo – vystymosi ([2]).

([2]) OL C 429, 2020 12 11, p. 105.

2.5. Visame pasaulyje demokratijai kyla rimta grėsmė. EESRK pritaria Europos Parlamentui, kad ES turi būti visapusiškai pasirengusi priešintis plintančiam autoritarizmui, neliberalizmui ir ekstremizmui ir neigiamam jų poveikiui, taip pat sustabdyti grėsmę žmogaus teisių apsaugai ir vis dažnesnius išpuolius prieš šių žmogaus teisių, demokratijos, teisinės valstybės ir tarptautinės humanitarinės teisės visuotinumą ([3]). Jis taip pat pabrėžia, kad korupcija kelia grėsmę demokratijai ir kad būtina su ja kovoti.

3. **Konkrečios pastabos**

3.1. ***Dabartinė padėtis Afrikoje***

3.1.1. Viduje Afrikos žemynas yra nevienalytis – jame yra šalių su skirtingu ekonominio išsivystymo lygiu, skirtingomis politinėmis institucijomis ir skirtingomis ekonominėmis, socialinėmis ir politinėmis problemomis, nepaisant to, kad jos yra bendroje valstybių, atsiradusių po dekolonizacijos procesų, sistemoje. Afrikos žemynas pasižymi skirtinga demokratine dinamika, nes nei dabartinėmis aplinkybėmis, nei pradiniame etape jis nesivystė pagal vienodus modelius ir tendencijas, todėl kai kuriose šalyse ir regionuose, kuriuose susiformavo atspari demokratija, padaryta didelė pažanga, o kitose šalyse ir regionuose pastebimas regresas, kartais didelis.

3.1.2. Visame pasaulyje demokratijos įtvirtinimas yra procesas, glaudžiai susijęs su vystymusi ir turto paskirstymu. Konkrečiu Afrikos atveju skatinant demokratiją ir demokratines institucijas svarbu kartu mažinti vystymosi atsilikimą ir šalinti turto paskirstymo spragas.

3.1.3. Afrobarometro duomenimis, Afrikos piliečiams svarbi demokratija, politinių veikėjų atskaitomybė ir teisinės valstybės principai ir, nors daugelis mano, kad jų šalyje yra demokratija, jie nėra patenkinti jos lygiu ([4]). Gyventojų parama demokratijai Afrikoje yra didesnė nei kitose pasaulio šalyse, nors per pastarąjį dešimtmetį ji sumažėjo (toks sumažėjimas stebimas įvairiose šalyse), nes kai kuriose šalyse ji mažėjo kartu su didėjančiu pritarimu karinei galiai ([5]).

3.1.4. Daugelyje Afrikos šalių vyrauja nuomonė, kad tokiose svarbiose srityse kaip korupcijos nebuvimas, reikalavimas laikytis įstatymų, teismų nepriklausomumas, patikimi rinkimai ir išrinktos valdžios institucijos jos nesiekia pasaulinio vidurkio ([6]).

3.1.5. Afrikoje yra didelių trūkumų, susijusių su ypatingos svarbos infrastruktūra, kuri yra labai svarbi siekiant darnaus vystymosi tikslų, visų pirma trūksta infrastruktūros vandens ir sanitarijos, energetikos, transporto ir ryšių bei informacinių technologijų sektoriuose. Europos ir Afrikos partnerystė turi atlikti pagrindinį vaidmenį plėtojant infrastruktūrą nurodytose srityse.

3.1.6. Diskusijos dėl demokratijos stiprinimo Afrikoje tebevyksta: viena vertus, esama tendencijų, skatinančių įgyvendinti Vakarų ir Europos bei Amerikos demokratijos modelį, ir kita vertus, yra nuomonių, kad jį reikėtų pritaikyti Afrikai arba sukurti specialiai jai skirtą modelį, grindžiamą bendruomeniniu ir dalyvaujamuoju pagrindu. Bet kuriuo atveju demokratijai būdingi bendri bruožai, t. y. laisvė, saviraiškos laisvė, teisinė valstybė ir valdžios padalijimas, galimybė pilietinei visuomenei išreikšti nuomonę ir jos dalyvavimas, taip pat žmogaus socialinė raida.

3.1.7. EESRK pripažįsta ir vertina dideles afrikiečių pastangas nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio demokratizacijos bangos kurti demokratines institucijas. Nors dauguma šio žemyno šalių surengė daugiapartinius rinkimus, daugelis iš jų turi stiprinti parlamentų vaidmenį ir didinti visuomenės pasitikėjimą nacionalinių demokratinių institucijų veikimu.

([3]) Pranešimas dėl 2023 m. metinės ataskaitos dėl žmogaus teisių ir demokratijos pasaulyje bei Europos Sąjungos politikos šioje srityje.
([4]) Zamfir, Ionel, *EU support to democracy and good governance in Africa*, Europos Parlamento tyrimų tarnybos informacinis pranešimas, 2017 m. lapkričio mėn.
([5]) Afrobarometer, *African insights 2024: Democracy at risk – the people's perspective*.
([6]) International Institute for Democracy and Electoral Assistance (Tarptautinis demokratijos ir rinkimų paramos institutas), *The Global State of Democracy Report 7 versija*. 1, 2003. A. Sharamo pateikti duomenys EESRK surengtame klausyme, susijusiame su šios nuomonės rengimu.

3.1.8. AS į savo Darbotvarkę iki 2063 m. įtraukė gero valdymo, demokratijos, pagarbos žmogaus teisėms, teisingumo ir teisinės valstybės principus.

3.1.9. Geram valdymui taikomas tarpusavio vertinimo mechanizmas, kurį EESRK palankiai vertina ir pabrėžia jo svarbą. Tai savanoriškas ir tik Afrikos mechanizmas, kuriuo vertinamas valdymas ir tikrinama, kaip laikomasi Afrikos ir tarptautinių įsipareigojimų, visų pirma demokratijos ir politinio bei ekonominio valdymo, verslo ir socialinio bei ekonominio vystymosi srityse, ir kurį taikant rengiamos viešos ataskaitos ir nacionalinės veiksmų programos. Komitetas palankiai vertina šį Afrikos valstybių sukurtą mechanizmą ir ragina jas toliau jį taikyti.

3.1.10. Europa gali atlikti svarbų vaidmenį kuriant Afrikos demokratinius modelius, kurie atitiktų piliečių, visų pirma jaunimo, siekius.

3.1.11. Deramo darbo skatinimas yra neatsiejamas nuo demokratinio vystymosi. Svarbu, kad ES ir Afrika skatintų Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) standartų ir priemonių, visų pirma jos pagrindinių konvencijų taikymą.

3.1.12. Neformalus privačios ekonomikos pobūdis, vyraujantis daugelyje Afrikos šalių, kenkia sąžiningai konkurencijai ir labai didina nesaugumą dėl darbo, skurdą ir socialinį pažeidžiamumą, kurie daro įtaką pačiai visuomenei ir santykiams joje. Oficialiai įforminta ekonominė veikla stiprina pilietinės visuomenės savarankiškumą ir piliečių, ekonominės veiklos vykdytojų ir valstybės tarpusavio pasitikėjimą. Todėl EESRK ragina veiksmingai taikyti TDO rekomendaciją Nr. 204 dėl perėjimo nuo neoficialios prie oficialios ekonomikos ([7]).

3.1.13. Dėl vyraujančios neoficialios ekonomikos, mažo modernių ekonomikos sektorių skaičiaus ir iš to išplaukiančių valstybės ir piliečių santykių problemų Afrikos šalyse didėja socialinė nelygybė, joms sunku pasinaudoti savo demografiniais dividendais, kurie atveria puikių galimybių Afrikos jaunimui, todėl kyla grėsmė patekti į užburtą ratą, kuris stabdo demokratijos vystymąsi.

3.1.14. Susirūpinimą keliantys klausimai keliami daugelyje Afrikos demokratijos vystymosi analizių. Remiantis 2017 m. Europos Parlamento tyrimo ataskaita, šio žemyno demokratiniam vystymuisi trukdo daugelyje (tačiau ne visose) jo šalių įsigalėjusios tendencijos, visų pirma tai, kad rinkimų kokybė tebėra prasta, dominuojančios partijos aktyviai siekia išlikti valdžioje, rinkimai yra manipuliuojami ir per juos sukčiaujama, o žiniasklaidos ir teismų kontrolė užgniaužia nepasitenkinimą. Atsižvelgdamas į tai, EESRK dar kartą pabrėžia rinkimų procesų patikimumo ir veiksmingų stebėjimo misijų svarbą.

3.1.15. Galių sutelkimas sudaro palankias sąlygas valstybės perversmams, o jų decentralizacija, priešingai, atveria galimybę įtraukesniems demokratiniams procesams ir didesniam piliečių dalyvavimui.

3.1.16. Pastaraisiais metais net padaugėjo valstybės perversmų ir bandymų juos įvykdyti, o tai rodo tendenciją, kurią reikia suprasti ir į kurią reikia atsižvelgti vykdant būsimus ES institucijų veiksmus.

3.1.17. Afrikoje pereiti prie demokratijos trukdo daugelis, dažnai tarpusavyje susijusių, problemų:

— šalių, kurių vyriausybės nestabilios, gana prasti ir socialinio bei ekonominio vystymosi rezultatai;

— dėl ilgai valdžioje esančių kariškių gyventojai dažnai mano, kad pereiti prie demokratijos be smurto yra neįmanoma;

— užsienio subjektai prisideda prie dezinformacijos;

— politinės institucijos, ekonomika ir visuomenė nėra atsparios korupcijai, todėl atsiranda iškraipymų;

— mažėja erdvės pilietinei visuomenei.

([7]) Rekomendacija patvirtinta Tarptautinės darbo konferencijos 104-ojoje sesijoje, įvykusioje 2015 m. birželio 12 d. Ženevoje, žr. nuorodą https://www.ilo.org/resource/ilc/104/recommendation-no-204-concerning-transition-informal-formal-economy.

3.2. ***Afrika ir pasaulinė geopolitika***

3.2.1. Europos Sąjunga ir toliau yra pagrindinė Afrikos partnerė vystomojo bendradarbiavimo, investicijų ir prekybos srityse.

3.2.2. Įvairių Afrikos subjektų – vyriausybinių ir pilietinės visuomenės – nuomone, ES požiūris į Afriką yra itin biurokratiškas. Šį požiūrį reikėtų keisti skatinant Sąjungos gebėjimą pritaikyti savo veiksmus prie aplinkybių, kuriomis ji ketina bendradarbiauti.

3.2.3. 2021 m. ES pradėjo įgyvendinti Afrikai ypač svarbią investicijų strategiją „Global Gateway“. 2021–2027 m. laikotarpiu ES žada sutelkti iki 300 mlrd. EUR investicijų į skaitmeninės infrastruktūros, energetikos ir transporto jungčių gerinimą, taip pat į sveikatos, švietimo ir mokslinių tyrimų sistemų stiprinimą visame pasaulyje. Investicijoms Afrikos žemyne bus skirta iki 150 mlrd. EUR. Kaip jau nurodyta nuomonėje dėl šios strategijos ([8]), EESRK:

— teigia, kad taikant strategiją „Global Gateway“ bus sustiprinti ekonominiai ir politiniai ryšiai su ES šalimis partnerėmis, užtikrinant pagarbą jos demokratiniams ir socialiniams principams, kartu sudarant sąlygas ES veiksmingai konkuruoti pasauliniu mastu infrastruktūros kūrimo ir priežiūros srityje;

— pabrėžia, kad svarbu strategijos „Global Gateway“ investicijų programas grįsti poveikio vertinimu. Atliekant vertinimus reikėtų ne tik atsižvelgti į strateginės geopolitinės svarbos aspektus, bet ir užtikrinti demokratinį dalyvavimą šalių partnerių vystymosi iniciatyvose ir projektų ekonominį, socialinį ir aplinkosauginį tvarumą.

3.2.4. Europos privatusis sektorius yra pasiryžęs dalyvauti Afrikos ekonominio vystymosi procese, tačiau vis dar esama didelių institucinių kliūčių, susijusių su teisine sistema ir investicijų apsauga, visuomenėje giliai įsišaknijusių korupcijos problemų, nes nėra nepriklausomų teismų, be to esama trūkumų vystymosi srityje, pavyzdžiui, trūksta darbo jėgos įgūdžių ir infrastruktūros, kuriuos galima pašalinti įgyvendinant partnerystes ir vykdant bendradarbiavimą.

3.2.5. EESRK ragina Europos ir Afrikos institucijas pirmenybę teikti Europos ir Afrikos bendradarbiavimui kovoje su korupcija ir jos destabilizuojančiu poveikiu ekonomikai ir visuomenei.

3.2.6. EESRK mano ir apgailestauja, kad Europos Sąjunga ilgą laiką nepakankamai vertino geopolitinį ir strateginį Afrikos žemyno vaidmenį. Tokią padėtį lėmė kai kurių Europos valstybių neapgalvotos strategijos ir atitinkamai ES bendrosios užsienio politikos trūkumai. Šią padėtį dar labiau apsunkino kai kurių ne Europos šalių regione vykdomi veiksmai. Tai visų pirma Rusijos destabilizuojantys veiksmai ir didelės Kinijos investicijos pagal jos geopolitinę strategiją Afrikai.

3.2.7. Demokratijos silpnėjimo riziką Afrikos žemyne didina Kinijos tarptautinė strategija, įgyvendinama pagal iniciatyvą „Viena juosta, vienas kelias“, ir Rusijos strategija, kurią ji daugiausia vykdo per nacionalines įmones, įskaitant sukarintas organizacijas, pavyzdžiui „Vagnerio“ grupę.

3.2.8. Priešingai nei Europos Sąjunga, šios dvi šalys savo tarptautinę politiką grindžia ne visuotinėmis vertybėmis ir joms suteikiamas privilegijuotų partnerių statusas santykiuose, kuriuos jos palaiko su autokratiniais režimais arba vyriausybėmis, prisiėmusiomis politinius ir (arba) ekonominius įsipareigojimus.

3.3. ***ES ir Afrikos santykiai***

3.3.1. Europos Sąjungos sutarties 21 straipsnyje nustatyta, kad Sąjungos veiksmai tarptautinėje arenoje grindžiami vertybėmis, paskatinusiomis jos pačios sukūrimą, tokiomis kaip pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms.

([8]) OL C, C/2024/1574, 2024 3 5, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1574/oj.

3.3.2. Pagal bendrą Afrikos ir ES strategiją, kuria nustatytas ilgalaikis visapusiškas Afrikos ir ES santykių pagrindas, jų partnerystė grindžiama šiais principais: Afrikos vienybės, Afrikos ir Europos tarpusavio priklausomybės, kontrolės ir atsakomybės, pagarbos žmogaus teisėms, demokratijos bei teisinės valstybės principais bei teise į vystymąsi.

3.3.3. Pagal pirmiau minėtą strategiją Europos Sąjunga ir Afrika gali bendradarbiauti, kad pasinaudotų galimybėmis, spręstų problemas ir plėtotų veiksmus, kuriais būtų užtikrintas stabilumas, taika, saugumas, žmogaus teisės, demokratija, lyčių lygybė, tvarus pragyvenimo šaltinis, tvarus ekonomikos augimas, grindžiamas sveikomis ekosistemomis, socialine sanglauda ir geru valdymu.

3.3.4. Tai yra bendra sistema, pagal kurią 2023 m. lapkričio mėn. buvo sudarytas Europos Sąjungos ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių organizacijos (AKRVO) Samoa susitarimas, kuriame raginama sudaryti lygiateisę partnerystę. Tačiau atrodo, kad praktikoje Afrikos partnerių struktūros yra pažeidžiamesnės, turi mažiau politinės patirties ir neturi pakankamai išteklių. AKRVO turimi ištekliai yra daug mažesni nei Europos Sąjungos. Atsižvelgdamas į šiuos skirtumus, EESRK rekomenduoja ES sukurti mechanizmus, kuriais būtų iš naujo subalansuoti abiejų šalių santykiai.

3.3.5. EESRK mano, kad norint tinkamai įgyvendinti Samoa susitarimą, būtų tikslinga šalims susitarti dėl pažangos rodiklių.

3.3.6. Naujajame konsensuse dėl vystymosi, kurį 2017 m. birželio mėn. bendrai patvirtino Komisija, Taryba, Parlamentas ir vyriausiasis įgaliotinis, demokratija įtraukiama į platesnį vystymosi politikos kontekstą.

3.3.7. Tarybos išvadose dėl 2020–2024 m. ES žmogaus teisių ir demokratijos veiksmų plano vieni iš prioritetų yra atsparios, įtraukios ir demokratinės visuomenės kūrimas ir pasaulinės žmogaus teisių ir demokratijos sistemos skatinimas.

4. **EESRK ir Afrikos pilietinė visuomenė**

4.1. Šiame kontekste pagrindinis klausimas – kaip EESRK gali padėti propaguoti demokratines vertybes ir ginti demokratinius režimus Afrikoje, atsižvelgiant į Samoa susitarimą ir ES ir Afrikos partnerystę.

4.2. Reikėtų įvertinti socialinio ir ekonominio vystymosi ir erdvės pilietinei visuomenei vaidmenį kuriant atsparią demokratiją.

4.3. Atsižvelgdamas į tai, EESRK dar kartą pabrėžia, kad pagarba visuotinėms žmogaus teisėms, kurios yra pagrindinės bendros vertybės, turi būti bet kokio politinio įsipareigojimo pagal lygiavertę vystymosi partnerystę su Afrika pagrindas ([9]).

4.4. Kaip nurodė nuomonėje dėl bendro komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Naujas postūmis Afrikos ir ES partnerystės srityje“, EESRK yra įsitikinęs, kad kartu su pripažintais Afrikos pilietinės visuomenės atstovais (platformos, forumai, savanoriai) ir socialiniais partneriais jis gali labai svariai prisidėti prie demokratijos ir žmogaus teisių skatinimo ([10]).

4.5. Pagrindas, kuriuo reikia remtis, yra Samoa susitarimas ir, visų pirma, ES ir Afrikos partnerystė. Susitarime numatyti instituciniai mechanizmai, kurie suteikia struktūruotą erdvę pilietinės visuomenės dalyvavimui vykdant pilietinį ir socialinį dialogą; EESRK turi daug patirties, kaip vykdyti šį procesą.

4.6. 2024 m. liepos 17 d. EESRK ir Afrikos Sąjungos ECOSOCC pasirašytas susitarimo memorandumas yra labai svarbus žingsnis stiprinant šį indėlį. Abi institucijos stiprins savo bendradarbiavimą dar kartą patvirtindamos Afrikos Sąjungos ir Europos Sąjungos strateginę partnerystę, skatindamos atnaujintą demokratinį dialogą ir stiprindamos Europos ir Afrikos pilietinės visuomenės bendradarbiavimą siekiant spartinti ekonominį ir socialinį vystymąsi, stiprinti pilietinės visuomenės dalyvavimą ir siekti darnaus vystymosi tikslo.

([9]) OL C 429, 2020 12 11, p. 105. 1.1 punktas.
([10]) OL C 237, 2018 7 6, p. 66, 1.4 punktas.

4.7. Nors valstybė ir pilietinė visuomenė turi remti viena kitą, Afrikoje jos dažnai laikomos oponentėmis, o dabartiniai lyderiai kaltina pilietinę visuomenę bandymu destabilizuoti ir nuversti valdžią. Tinkamai valdžios kaitai būtinas institucinis tęstinumas, kurį reikia stiprinti aiškiau apibrėžiant valstybės ir pilietinės visuomenės veiklos sritis, neatmetant galimybės reikšti skirtingus politinius požiūrius.

4.8. Pilietinės visuomenės veikla – tai piliečių iniciatyvos, kuriomis siekiama spręsti bendruomenei iškylančias socialines ir aplinkos problemas. Ši iniciatyvų dvasia išreiškiama įvairiomis struktūrinėmis formomis ir rodo, kad egzistuoja demokratinė aplinka, kurių autoritarinės vyriausybės nepripažįsta ir dažnai bando uždrausti.

4.9. Tvirtos pilietinės visuomenės principas stiprėja kartu su išsivystymo lygiu. Kai kuriose šalyse pilietinė visuomenė organizuojama etniniu pagrindu. Reikėtų skatinti pilietiškumu grindžiamą kultūrą.

4.10. ES ir AKR santykių klausimu EESRK jau yra minėjęs, kad jis siekia taikyti numatytus institucinius mechanizmus ir skatinti bei remti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius, ir pripažįsta, kad šie subjektai atlieka pagrindinį vaidmenį spartinant darnų vystymąsi, visų pirma atsižvelgiant į 17-ąjį Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslą ([11]).

4.11. EESRK mano, kad bendradarbiavimas su Afrikos Sąjungos ekonomikos, socialinių ir kultūros reikalų taryba yra labai svarbus siekiant parengti struktūruotą strategiją ir užtikrinti, kad suinteresuotieji subjektai galėtų toliau dalyvauti ES ir AS partnerystėje.

4.12. EESRK ir toliau palaikys santykius su Afrikos ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų sąjunga (UCESA), atitinkamai dalyvaudamas jų renginiuose arba bendruose projektuose.

Briuselis, 2024 m. gruodžio 4 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE

([11]) OL C 443, 2022 11 22, p. 29, 1.9 punktas.